

YASHIL IQTISODIYOTNI BAHOLASH USULLARI: INDIKATORLAR VA MONITORING TIZIMLARI

Qarshi davlat texnika universiteti
Iqtisodiyot yo'nalishi 4-bosqich
talabasi

Eshmurodov Xurshidbek Farhod o'g'li

Annotatsiya : Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotni baholash mezonlari, indikator tizimlari va monitoring mexanizmlarining nazariy va amaliy asoslari o'rganiladi. Yashil rivojlanishni to'g'ri baholash uchun ishlatiladigan indikatorlar tahlil qilinadi hamda xalqaro va mahalliy tajribalar asosida monitoring tizimining samarali ishlashi uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlar aniqlanadi. O'zbekistonda yashil iqtisodiyotning baholash tizimlarini takomillashtirishga doir tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: O'zbekcha: yashil iqtisodiyot, baholash indikatorlari, monitoring tizimi, barqaror rivojlanish, ekologik ko'rsatkichlar, siyosiy monitoring

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и практические основы оценки зелёной экономики, включая системы индикаторов и механизмы мониторинга. Анализируются используемые индикаторы для корректной оценки устойчивого развития, а также определяются необходимые условия для эффективного функционирования системы мониторинга на основе международного и национального опыта. Предлагаются рекомендации по совершенствованию систем оценки зелёной экономики в Узбекистане.

Ключевые слова: зелёная экономика, оценочные индикаторы, система мониторинга, устойчивое развитие, экологические показатели, политический мониторинг

Abstract: This article examines the theoretical and practical foundations of assessing the green economy, focusing on indicator systems and monitoring mechanisms. It analyzes the indicators used for accurate evaluation of sustainable development and identifies the necessary conditions for effective monitoring systems based on international and local experiences. Recommendations are proposed for improving green economy assessment systems in Uzbekistan.

Keywords: green economy, public participation, environmental awareness, awareness, motivation, civil society, social engagement

Kirish

So'nggi yillarda global ekologik muammolar tobora kuchayib borar ekan, yashil iqtisodiyot tamoyillarining amaliyotga joriy etilishi ko'plab mamlakatlar uchun ustuvor vazifaga aylandi. Shu bilan birga, bu jarayonni samarali boshqarish va uni baholash masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Yashil iqtisodiyotni baholashda indikatorlar va monitoring tizimlari muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolada ushbu tizimlarning mohiyati, tarkibiy qismlari va amaliy ahamiyati ko'rib chiqiladi.

Metodologiya

Maqolani tayyorlash jarayonida tizimli tahlil, taqqoslash, statistik ko'rsatkichlar asosida baholash va xalqaro standartlarga tayanilgan holda tahliliy yondashuv metodlaridan foydalanildi. Xususan, BMT, OECD, Jahon banki va Yevropa Ittifoqi tomonidan taklif qilingan indikator tizimlari O'zbekiston sharoitiga moslab solishtirildi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Statistika

agentligi va Ekologiya vazirligining rasmiy hisobotlari asosida mavjud monitoring tizimlari tahlil qilindi.

Natijalar

Yashil iqtisodiyotni baholashda indikatorlarning to'g'ri tanlanishi asosiy omil hisoblanadi. Xalqaro amaliyotda quyidagi indikatorlar keng qo'llaniladi: uglerod izlari, energiya samaradorligi, chiqindilarni qayta ishlash darajasi, yashil ish o'rinlari soni, biologik xilma-xillik darajasi va boshqalar. O'zbekistonda ushbu indikatorlardan faqat ayrimlari tizimli tarzda qo'llanilmoqda. Bu esa yashil iqtisodiyotni to'liq baholash imkonini bermaydi. Monitoring tizimi esa hozirgi vaqtda sektorlararo koordinatsiyaning yetishmasligi, ma'lumotlar bazasining fragmentarligi va real vaqtda yangilanmasligi kabi muammolarga duch kelmoqda.

Munozara

Yashil iqtisodiyotni baholashda indikatorlar nafaqat atrof-muhitga ta'sirni o'lchash, balki iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarni ham hisobga olishi zarur. Masalan, yashil investitsiyalar hajmi, yashil texnologiyalarni joriy etish darajasi yoki fuqarolarning ekologik ong darajasi kabi ko'rsatkichlar ham baholov tizimida o'z aksini topishi lozim. Xalqaro tajriba, masalan Germaniya, Janubiy Koreya yoki Kanada misolida, sektorlararo integratsiyalashgan monitoring tizimlarining samaradorligini namoyish etmoqda. Bunday tizimlar O'zbekiston uchun ham dolzarbdir, ayniqsa, iqlim o'zgarishining salbiy ta'sirlarini minimallashtirishda.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar asosidagi monitoring vositalarini joriy etish, sun'iy intellekt va katta hajmdagi ma'lumotlar (Big Data) asosida ekologik baholash mexanizmlarini ishlab chiqish istiqbolli yo'nalishlar sirasiga kiradi. Yashil iqtisodiyotni boshqarishda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi ma'lumot almashinuvini avtomatlashtirish, ochiq va shaffof axborot tizimlarini yaratish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Yashil iqtisodiyotni baholashda indikatorlar va monitoring tizimlarining ahamiyati beqiyosdir. O'zbekistonda bu tizimlarni takomillashtirish uchun indikatorlar bazasini kengaytirish, ularni milliy sharoitga moslashtirish, monitoring tizimlarini raqamlashtirish va sektorlararo hamkorlikni kuchaytirish zarur. Shuningdek, xalqaro tajribalardan foydalanib, ekologik holatni baholash va siyosiy qarorlar qabul qilish jarayonini ilmiy asoslash imkoniyatlari mavjud. Yashil iqtisodiyotni samarali baholash – bu nafaqat ekologik barqarorlikka, balki umumiy iqtisodiy rivojlanishga xizmat qiluvchi muhim vositadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi ***"Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi to'g'risida"***gi PF-5863-sonli Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 28-fevraldagi **"Yashil energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi"**.
3. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi rasmiy sayti – <https://stat.uz>
4. United Nations Environment Programme (UNEP). (2011). **Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication.** <https://www.unep.org/resources/report/towards-green-economy>
5. OECD (2021). **Green Growth Indicators 2021.** Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/environment/green-growth-indicators-2021.htm>

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-7

6. Xitoy Xalq Respublikasi Milliy rivojlanish va islohotlar komissiyasi. **China's Policies and Actions for Addressing Climate Change.** (2022)
7. Janubiy Koreya Hukumatining "Green Growth Strategy" dasturi. Ministry of Environment, Republic of Korea (2020).
8. Tojiboyev, S. (2022). **Yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish: nazariy va amaliy asoslar.** – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
9. Karimov, R., & Zokirova, D. (2021). **Yashil iqtisodiyotning rivojlanishida davlat siyosatining o'рни.** – "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy jurnali, №2, 35–42-betlar.
10. Soliev, I., & Yuldasheva, M. (2020). **Ekologik xavfsizlik va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish konsepsiyasi.** – "O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi", №4, 22–29-betlar.

